ботам, не знаючи напевне, хто є їхнім автором. Слухаючи у виконанні викладача створені варіанти обробок, студенти аналізують, відмічають типові помилки, і, що важливо, вчаться давати об'єктивну оцінку почутому. Використання методу "закритого оцінювання" допомагає студентам – "авторам-початківцям" не комплексувати через помилки, почувати себе вільно й розкуто, стимулює проявляти свої творчі здібності.

Таким чином, розроблена методика творчого розвитку студентів на основі українських народних пісень, що передбачає систематичне виконання творчих завдань різного типу та рівня складності на заняттях з сольфеджіо, забезпечує у майбутніх учителів музики формування практичних умінь і навичок, зокрема навичок обробок і аранжування музичних творів, необхідних для компетентного і творчого педагога-музиканта загальноосвітньої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Барська З. М.* Сольфеджіо на основі української народної пісні : хрестоматія. – Тернопіль, 2008.

2. *Бражникова Л.Д.* Українська народна пісня на уроках сольфеджіо : хрестоматія. – Тернопіль, 2006.

3. Мистецтво : Програма 1–4 кл. (авт. Масол Л.М., Бєлкіна Е.В., Оніщенко О.І., Очеретяна Н.В., Рагозіна В.В.) // Програми для середньої загальноосвітньої школи : 1–4 класи. – К.: Початкова школа. – 2006.

4. Програми та поурочні методичні розробки для загальноосвітніх шкіл : 1–4 класи / Упор. О.Я.Ростовський, Р.О. Марченко, Л.О.Хлєбнікова, З.Т.Бервецький; відпов. за випуск М.С.Демчишин. – Тернопіль, 2000.

5. Програми та поурочні методичні розробки для загальноосвітніх шкіл : 5–8 класи / Упор. О.Я.Ростовський, Р.О. Марченко, Л.О.Хлєбнікова, З.Т.Бервецький; відпов. за випуск М.С.Демчишин. – Тернопіль, 2000.

УДК 37.036:7/372.8

СИСТЕМА ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В 1-МУ КЛАСІ

Вікторія Рагозіна,
канд. пед. наук;
Іраїда Руденко,
науковий співробітник (Інститут проблем виховання АПН України)

Стаття розкриває особливості організації змісту в зошиті-альбомі для учнів 1-х класів і навчально-методичному посібнику для вчителів мистецтва та містить методичні рекомендації щодо проведення творчих завдань з першокласниками.

Ключові слова: *урок мистецтва, творчі завдання, учні 1-х класів.*

Сучасний учитель мистецьких дисциплін потребує ефективних і сучасних навчально-виховних технологій, спрямованих на пізнання учнями мистецтва, розвиток їхніх творчих здібностей і творче самовираження в різних видах мистецької діяльності. З цією метою створено зошит-альбом для учнів 1-х класів "Абетка мистецтв" і навчально-методичний посібник для вчителів "Система творчих завдань на уроках мистецтва в 1-му класі" (авт. Рагозіна В., Руденко І.) [1; 5], які разом становлять **навчально-методичний комплект матеріалів** для учня і вчителя. Зошит-альбом і посібник написано до програми з інтегрованого курсу "Мистецтво" (авт. Масол Л., Бєлкіна Е., Оніщенко О., Очеретяна Н., Рагозіна В.) і узгоджено з педагогічними програмними засобами "Мистецтво" (ППЗ) для 1–4-х класів (Рівне: Контур плюс, 2009).

Коротко зупинимося на особливостях організації змісту в зошиті-альбомі й навчально-методичному посібнику.

Вибір форми – зошит-альбом – обумовлено специфікою уроку мистецтва й цільовою аудиторією – учні 6–7-річного віку, які ефективніше пізнають нове у власній творчо-практичній діяльності. Зошит-альбом задовольняє потребу першокласників у здобуванні цікавої мистецької інформації через виконання творчо-пошукових завдань, які спонукають дітей сприймати мистецькі твори, осмислювати й інтерпретувати їх зміст, розмірковувати стосовно художніх образів, імпровізувати із засобами

виразності різних видів мистецтв – звуками, фарбами, рухами тощо.

Кожний розгорт зошита-альбому відображає одну тему курсу "Мистецтво", яка розкривається протягом двох уроків – музичного мистецтва і образотворчого мистецтва. Одна сторінка розгорту відведена для виконання завдань на уроці музичного мистецтва й уміщує текст завдання, ілюстрації й малюнки до нього, друга призначена для художньо-творчої діяльності на уроці образотворчого мистецтва й передбачає застосування першокласниками різних художніх матеріалів у процесі малювання, ліплення, аплікації.

Для зручності користування в зошиті-альбомі вміщено умовні позначення. Їх графічні образи є цікавими, доступними для дітей і візуально відображають домінантні лінії інтегрованого курсу (музичне мистецтво, образотворче мистецтво), персонажів, які супроводжуватимуть учнів сторінками зошита (Лясолька і Барвик), застосування різних художніх інструментів (фарби, фломастери, олівці, пластилін, ножиці), форму діяльності (гра). Передбачено й ситуації, в яких першокласники можуть потребувати допомоги у виконанні завдань: для цього їм варто звернутися до куточка з підказками від Лясольки чи Барвика.

Враховуючи вікові особливості 6–7-річних дітей, різний рівень підготовленості до навчання в школі, зокрема оволодіння навичками читання й письма, автори прагнули, щоб тексти завдань були по можливості лаконічні, а прийоми письмового їх вирішення на уроках музичного мистецтва передбачали максимально прості способи – "обведи", "з'єднай", "домалюй" (олівцем, фломастером). З метою розвитку дрібної моторики рук, що надзвичайно актуально для першокласників, учням пропонуються завдання, для виконання яких залучаються пальці правої і лівої рук; таких завдань більше у 1-й чверті (уроки 3, 7, 11). Наприклад: "мандруй музичними сходинками веселки…", "простеж, як літає бджілка…", "пройди лабіринтом…" та ін.

Автори альбому передбачили можливість самостійного розфарбовування сторінки "Музичне мистецтво", що розвиватиме образне мислення й уяву школярів. Зацікавлювати першокласників, допомагати їм пізнавати світ мистецтва й "супроводжувати" в подорожі сторінками зошита-альбому окрім головних героїв Лясольки й Барвика будуть ще й улюблені герої мультфільмів, лялькових вистав і казок. Їх вибір обумовлювався темою та змістом уроку.

Завдання в зошиті-альбомі є інтегрованими і складаються з двох частин, позначених малюнками-символами: "музичний ключ" – частина завдання на уроці музичного мистецтва, "палітра" – частина завдання на уроці образотворчого мистецтва. Поділ завдання на частини (види мистецтва) є досить умовним, оскільки більшість основних понять курсу, на засвоєння й закріплення яких спрямовується завдання, розкриваються в процесі порівняння різних мистецьких засобів виразності, сприймання мистецьких образів, творчого експериментування із засобами виразності різних видів мистецтв, тобто в інтегрованій мистецькій діяльності. Оволодіння основними поняттями мови мистецтв допоможе школярам надалі спілкуватися з творами мистецтва, розуміти мистецькі явища, самовиражатися різними мистецькими засобами, поглиблювати свій тезаурус.

Завдання зошита-альбому спрямовані не тільки на актуалізацію знань, набутих протягом уроку чи попередніх занять, а й на закріплення пошукових умінь учнів у різноманітних видах діяльності. Виконання окремих завдань потребуватиме від першокласників формування також елементарних навичок мистецького спілкування з однокласниками в парній, груповій або колективній роботі. Тому більшість завдань належать до "відкритого" типу й передбачають багатоваріантність відповідей, серед яких практично відсутні так звані правильні чи неправильні. З метою набуття учнями умінь аналізувати, порівнювати, шукати аналогії, класифікувати художню інформацію, розмірковувати над мистецькими поняттями, інтерпретувати твори, висловлювати свої думки автори представили частину завдань у формі кросвордів, загадок, лабіринтів, пазлів тощо, що стимулюватиме учнів придумувати, створювати власні мистецькі "продукти" і тим самим розвивати критичне і образне мислення, творчу уяву, здібності до інтерпретації й імпровізації, які сприяють розвитку творчої особистості першокласника. За індивідуальною роботою в зошиті-альбомі вчитель матиме змогу здійснити експрес-діагностику освітніх результатів і творчого розвитку кожного учня, виявити рівень усвідомлення ним навчального матеріалу, динаміку творчого зростання та скоригувати процес навчання й розвитку.

У процесі роботи над зошитом-альбомом у авторів виникла необхідність пояснити власне бачення як змісту завдань, так і використання різних методів і прийомів у роботі з учнями. Тому навчально-методичний посібник містить методично-рекомендаційні матеріали до уроків мистецтва, розкриває варіанти введення творчих завдань у різні етапи уроку (підготовка до сприймання нового матеріалу, оволодіння новими знаннями, закріплення матеріалу, його повторення), застосування їх у процесі різних видів мистецької діяльності (сприймання, аналіз-інтерпретація творів, виконання, імпровізація тощо).

Завдяки багатоманітності змісту, варіативності мистецької мови, специфічності мистецьких образів, різноманіття жанрів і форм мистецтво дає широкі можливості

для використання численних методів і прийомів роботи в освітньо-виховному просторі, зокрема й у початковій школі. Навчально-методичний посібник надає вчителям конкретні приклади моделювання на основі завдань зошита-альбому фрагментів і уроків мистецтва, розкриває методичні прийоми, застосування яких перетворює етапи уроку на гру, спостереження, експеримент, дослідження (методи роботи на уроці), а звичайний урок – на урок-екскурсію, ярмарок, свято, виставу, вернісаж, подорож, концерт (форми уроку). Вчителі знайдуть тут як традиційні – музично-імітаційні, сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації, що часто застосовуються на уроках у початковій школі, так і нові музично-дидактичні ігри; ознайомляться з інноваційними формами: завданням-імпровізацією, завданням-інтерпретацією, режисерськими іграми тощо, які допоможуть цікаво й творчо організувати виконавську діяльність учнів, засвоєння музичної грамоти тощо.

Зошит-альбом для учнів 1-х класів і навчально-методичний посібник для вчителів можуть використовуватися як вчителями, що викладають інтегрований курс "Мистецтво" в початковій школі, так і педагогами музики та образотворчого мистецтва, які працюють за іншими програмами; викладачами шкіл мистецтв та керівниками гуртків палаців творчості дітей та юнацтва. Розроблені завдання є типовими й не залежать від конкретних мистецьких творів, що дозволяє вчителям використовувати їх в умовах самостійного підбору музично-дидактичного матеріалу до уроку. Тим самим автори зошита-альбому надають викладачам можливість застосовувати творчий підхід і використовувати свій досвід у створенні та проведенні цікавих і захоплюючих уроків мистецтва.

Наведемо приклади завдань із зошита-альбому та методичні рекомендації з посібника щодо роботи з ними на уроці мистецтва.

Уроки 1–2. "З чого складається світ"

Музичне мистецтво

Одне з головних завдань першого уроку музики – навчити 6–7-річних дітей спостерігати за природним оточенням і предметами довкілля, уважно їх розглядати, вслуховуватися в їх звучання, співвідносити його з іншими звуками, що допоможе школярам класифікувати звуки на шумові й музичні. На початку уроку вчитель розповідає дітям про великий і різноманітний світ природи, речей і предметів, які мають свою форму, колір і які звучать. Розповідь бажано супроводжувати демонстрацією репродукцій картин з різними пейзажами, які б давали учням уявлення про розмаїття навколишньої природи й природних явищ та предметів довкілля (ліс, водоспад, море, вулиці міст і сіл тощо) і тим самим стимулювати дітей пригадувати звуки, які вони вже чули. Доцільним буде застосувати **завдання-спостереження** – учитель пропонує учням розглянути все навколо, "послухати тишу" й назвати звуки, які вони чують.

Цікавим методом пізнання нового матеріалу для першокласників стане гра-імітація типу *"Уяви, що ти…"*. На першому уроці – це імітація звуків довкілля, які чують Лясолька й Барвик (або уявні хлопчик і дівчинка), мандруючи лісом, берегом моря й вулицями міста. Учитель розповідає історію їхніх веселих пригод, показує серію малюнків нібито побаченого дітьми й пропонує школярам назвати й відтворити ті звуки, що почули діти в мандрівці (це можуть бути як вдало підібрані репродукції картин художників, так і послідовність малюнків, зображення на яких дозволяє вчителеві скласти розповідь, а учням – відтворити звуки, наприклад: діти перебувають на залізничному вокзалі; їдуть потягом; подорожують лісом, зустрічають різних пташок, тварин і комах; пливуть річкою в човні; їдуть містом на машині; вдома граються з іграшками; розповідають про свої пригоди друзям тощо). Ігрова форма сприяє швидкому "включенню" дітей у пізнання нового матеріалу уроку, формуванню умінь порівнювати і класифікувати, завдяки чому учні краще усвідомлять поняття музичних і шумових звуків.

Для закріплення нової інформації на першому уроці й узагалі на уроках мистецтва в першому класі бажано обирати форму **гри, змагання** або **загадок**. Наприклад, *"Загадки-відгадки"* (за новою темою): вчитель демонструє аудіозапис зі зразками різних звуків. Якщо учні вважають, що почутий звук належить до групи музичних – вони піднімають руки, якщо чують шумові – кладуть їх на парту.

Шумові й музичні звуки можна створювати й розрізняти на слух і в інших **іграх-імітаціях,** зокрема в парах: один учень відтворює будь-який звук, інший його відгадує і називає. Такі вправи дозволяють учителеві задіяти на уроці значну кількість дітей (адже всі хочуть брати участь у грі) і ще раз повторювати з учнями матеріал уроку. Подібні вправи й ігри підводять першокласників до розуміння головних понять уроку – музика й мелодія. Учні починають усвідомлювати: музичні звуки відрізняються від інших звуків своєю наспівністю, тим, що їх створює людина. Джерелом музичних звуків є голос і музичні інструменти. З музичних звуків народжується мелодія – виразний наспів, який передає різні образи, почуття та настрої. На уроці школярі сприйматимуть чудові твори (Х.В.Глюк, мелодія з опери "Орфей та Евридика"; В.Косенко "Мелодія"), спробують висловити свої емоції й почуття від музики.

На уроках музичного мистецтва перед учителем постає проблема – першокласники не вміють висловлю-

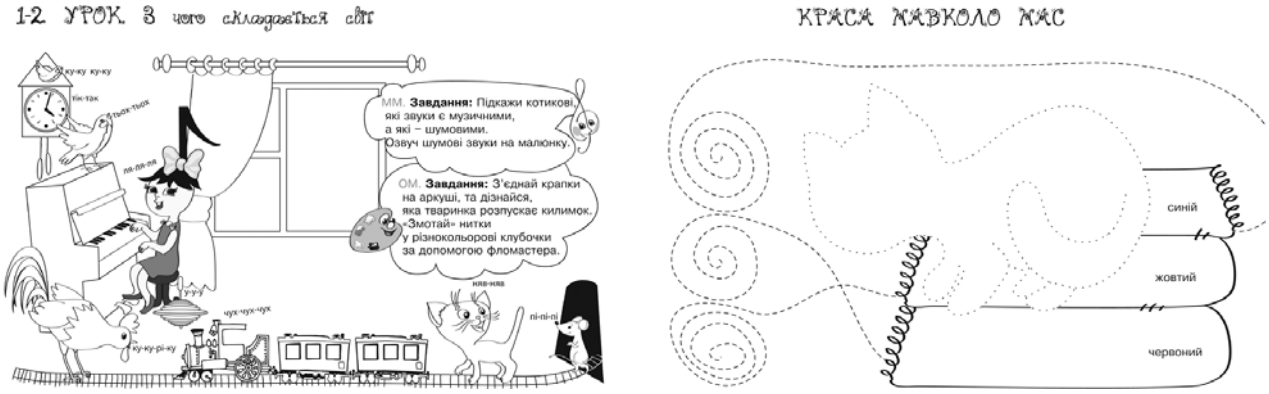

Мал. 1

вати свої почуття, емоції від прослуханих музичних творів, їм бракує слів. Найчастіше на запитання вчителя про настрій і характер музичного твору молодші школярі дають короткі відповіді на зразок: "музика весела", "музика сумна". Радимо використовувати в роботі "Словник ознак характеру звучання емоцій" В.Ражникова [4, с. 430], у якому виділено групи, кожна з яких налічує певну кількість близьких до головної характеристики слів-епітетів. На початку роботи достатньо брати декілька основних груп з мінімальною кількістю слів-характеристик у групах. Наприклад, група "Радісно": святково, дзвінко, грайливо, легко, яскраво, блискуче; група "Похмуро": сутінно, тужливо, притишено, понуро. Такі слова краще розміщувати групами на плакатах великими літерами (демонструвати за допомогою інтерактивної дошки), прочитувати школярам і звертатися до них із проханням підбирати з цих слів найбільш відповідні характеристики до прослуханих творів. Поступово учні звикатимуть використовувати слова з таблиць, придумуватимуть власні характеристики, а отже, розширюватимуть свій словниковий запас.

Виконуючи завдання із зошита-альбому (*мал. 1*), учні зможуть повторити основні поняття уроку. Оскільки "головна дійова особа" на малюнку – котик, учитель звертається до дітей із проханням допомогти йому відшукати на малюнку тих, хто створює музичні звуки. Учні уважно розглядають малюнок і "шукають" музичні звуки – показують Лясольку, яка грає і співає. Предмети або речі, що утворюють шумові звуки, діти можуть показати або обвести олівцем, а також озвучити.

Образотворче мистецтво. Урок образотворчого мистецтва розпочинається з ознайомлення учнів із виразними засобами графіки – крапкою, лінією, кольоровою лінією та усвідомлення її різних видів і характерів як засобу відображення довколишнього світу. Завдання в зошиті-альбомі побудовано у формі **гри-лабіринту**. Його мета – викликати інтерес першокласників до практичної образотворчої діяльності, дати можливість проявити допитливість у пізнанні навколишнього та задовольнити інтерес, розгадавши загадку на **малюнку** – "Здогадайся, яка тваринка розпускає килимок?" Крім цього – сприяти розвиткові емоційної сфери дитини, адже для того, щоб намалювати веселого котика, показати його пустотливість, грайливість, необхідно відчути такі ж емоції та відповідний настрій. Розглядаючи лабіринт, учні спочатку візуально допомагають котику змотувати нитки в клубочки – намагаються очима простежити за лініями лабіринту й визначити колір клубків. Потім здійснюють це за допомогою кольорових фломастерів.

Учитель може застосувати таку цікаву форму роботи як **експерименти учнів з нитками,** використавши товсті вовняні чи синтетичні нитки. Тактильно відчуваючи фактуру нитки, учні сприйматимуть її як лінію, а змінюючи її вигляд, попрактикуються у створенні різних образів – закрученої, хвилястої, зиґзаґоподібної, прямої, ламаної тощо. Для цього дитина з'єднує ниткою точки на малюнку, тобто використовує нитку як "інструмент" зображення, а потім повторює цей процес фломастером. Завдання в зошиті ("змотай клубок ниток") передбачає, що учень починає обводити лінії-"нитки" фломастером того ж кольору, що й смужка килимка, і доводить лінію до клубка, де її й закручує (переплутані лінії-"нитки" та "клубочки" на малюнку намальовані чорним штрихом і не розфарбовані). Після виконання роботи вчитель просить дітей назвати колір, форму лінії та пофантазувати, на що схожі лінії: на стежку, що в'ється через пагорби; на струмок; на вужа, що повзе; на стрічку, яку вплітають у косу дівчинки тощо).

Робота з ниткою стане першим кроком в **іграх-дослідженнях,** де учні експериментуватимуть з різни-

ми художніми матеріалами. На цьому уроці – це гра в перетворення прямої нитки в клубок-кулю, форму якої учні сприйматимуть візуально й тактильно та яку легко можна перетворити на іграшку: якщо клубок скрутити так, щоб зостався "хвостик" (край нитки), залишається додати вуха, наклеїти очі та ротик з паперу чи картону – й перед дитиною з'явиться тваринка. Кожен першокласник звуком ("няв-няв" – котик; "пі-пі" – мишка, "ціп-ціп"– курчатко тощо) зможе пояснити, яку тваринку він уявляє, та разом з товаришем розіграти сценку зустрічі тваринок. Цікавою знахідкою уроку може стати колективна композиція з таких тварин-образів, які зібралися на столі вчителя, щоб привітати дітей з першим уроком образотворчого мистецтва.

Уроки 3–4. "У гості до веселки"

Музичне мистецтво

На другому уроці першокласники розкриють мистецьку таємницю – музика може відображати навколишній світ! А отже, за допомогою звуків можна відобразити будь-що! Про те, що звуки є музичними та шумовими, вони вже дізналися. А якими можуть бути музичні звуки? З таких запитань розпочинається знайомство з мовою музичного мистецтва. Зокрема, на другому уроці учні дізнаються про те, що звуки різняться за висотою й утворюють звукоряд.

6–7-річні школярі краще сприймають інформацію, подану в наочно-образній формі, тому музичний звукоряд представлено нами у вигляді висхідних сходинок кольорової веселки *(мал. 2)*. Мандруючи пальчиками правої руки вгору по звукоряду (на малюнку в зошиті-альбомі) й лівою рукою вниз, учні називають ноти. Потім під акомпанемент учителя ще декілька разів проспівують ноти вгору і вниз і таким чином краще запам'ятовують їх положення на звукоряді. Такі вправи із залученням пальчиків обох рук є надзвичайно корисними для першокласників, які, окрім запам'ятовування нот, уявлення про висхідне й низхідне їх положення на звукоряді, зможуть потренувати пальці правої та лівої рук, активізувати діяльність комплексу зорових, слухових і тактильних аналізаторів головного мозку.

Вивчаючи звукоряд, доцільно застосувати його спів з одночасним показом напряму руху – вгору, вниз. Учитель може організувати для першокласників **гру на увагу** *"Правильно-неправильно":* грати звукоряд униз, а показувати рукою напрям угору або навпаки. Загалом учні дуже люблять ігри-вправи, у яких вони міняються ролями з учителем: педагог навмисно допускає помилки, а учні їх виправляють. При цьому тренується дитяча увага, пам'ять, розвивається уміння швидко реагувати на зміну умови завдання.

Для розкриття основного поняття уроку – висоти звуків – учитель розповідає учням **дидактичну казку** про музично-веселкове королівство різних звуків: у високій його частині живуть високі звуки – ось такі (і обов'язково демонструє їх на фортепіано), а в низькій – низькі звуки. Всі люди, тварини, природні явища, навіть предмети розмовляють різними звуками. Далі вчитель пропонує розглянути малюнок у зошиті-альбомі й показати рукою –

Мал. 2

в якій частині королівства живуть пташка й ведмедик. Хто з них співає вище?

Закріпити поняття висоти звуків допоможуть **завдання-контрасти** *"Впізнай героїв однієї казки":* учитель називає пару персонажів однієї казки (наприклад, Велетень і Хлопчик-мізинчик, Гулівер і ліліпути тощо) і грає на фортепіано музичні звуки різної висоти. Діти співвідносять образи героїв казки зі звуками різної висоти й здогадуються, кому вони належать. Отже, першокласники засвоюють, що звуки можуть мати різну висоту й бути високими чи низькими. Тому логічно буде сказати, що мелодія (музичний термін, який вони почули на першому уроці) – це послідовне поєднання звуків різної висоти.

У процесі уроку школярі розглядають репродукції картин (наприклад, "Краєвид з веселкою" К.Сомова) і слухають музичні п'єси "Дощ і веселка" С.Прокоф'єва, "Веселка" М.Степаненка. Художньо-образний зміст різних мистецьких творів сприяє створенню в дітей асоціацій, основою яких є власний досвід як комплекс життєвого й художньо-естетичного досвіду. Тому, коли учні "проживають" твори художнього й музичного мистецтва, у них народжується свій художній образ веселки, який вони втілять на уроці образотворчого мистецтва.

Образотворче мистецтво. На уроці продовжується знайомство з кольоровою лінією, але лінією, утвореною вже іншими чарівниками образотворчого мистецтва – пензликом і фарбами. Школярі фарбами наносять кольорові лінії веселки на аркуш зошита-альбому. Вчитель може підказувати (рядками вірша про веселку) послідовність нанесення кольорів:

Це – червоний, жар неначе,
Це – оранжевий, гарячий.
Жовтий – як пшениця в полі.
Мов трава – зелений колір.
Голубий – як у краплині,
А наступний колір – синій.
Синій колір, ніби річка.
Фіолетовий – як нічка
(В.Тименко).

Композицію учні завершують самостійно – зображують сонце, хмари, краплини дощу тощо. Поки малюнок сохне, учитель показує репродукції мистецьких творів із зображенням веселки та запитує учнів – які погодні умови сприяють "народженню" веселки. Під фонограму музичної поспівки або пісні ("До, ре, мі, фа...") можна повторити порядок розташування кольорів у веселці та назвати "кольорові" ноти музичного звукоряду.

У кінці уроку рекомендуються веселі колективні ігри, спрямовані на **мистецьке спілкування** першокласників у процесі створення незвичайної веселки та спільного придумування її назви. У всіх дітей є якісь кольорові речі в портфелі, з яких вони можуть скласти "веселку з речей" відповідного кольору. Якщо діти вдягнені в яскравий одяг певного кольору, можна створити "живу" веселку.

Закріпити кольори веселки учні зможуть в **іграх у парі:** один учень виймає з коробки, де знаходяться олівці або фломастери веселкового ряду (сім кольорів), будь-який один чи два олівці та ховає їх за спину, а його товариш визначає – олівців якого кольору не вистачає в коробці.

Учитель може мати підказку у формі квітки-семицвітки, час від часу запитуючи учнів про колір її пелюсток. На уроках образотворчого мистецтва такими квітками можна замінити традиційні заохочувальні "сонечка", які вчитель роздає дітям за добре виконану роботу або творчий підхід до виконання завдання, за цікаві чи незвичні ідеї (квітка з усіма зафарбованими пелюстками може свідчити про яскраві успіхи дитини, якщо одну чи кілька пелюсток не розфарбовано – побажання першокласнику "підтягнутися", бути активнішим). Для повторення кольорів веселки можна пропонувати дітям самим малювати собі оцінки у вигляді квітки-семицвітки .

У процесі малювання радимо дослідити зі школярами утворені у воді після миття пензлика кольорові відтінки, віднайти найбільш точні прикметники, що характеризують колір. Якщо підготувати три кульки, вирізані із світлофільтрів або напівпрозорого паперу, то можна продемонструвати дітям, як змінюється колір при накладанні одного кольору на інший.

Рекомендовані художні твори для сприймання: К.Сомов "Краєвид з веселкою", І.Ніcський "Веселка".

Примітка: особливості організації змісту в зошиті-альбомі, методичні рекомендації з "Музичного мистецтва" підготовлено В.Рагозіною; методичні рекомендації з "Образотворчого мистецтва" підготовлено І.Руденко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абетка мистецтв : зошит-альбом з мистецтва для учнів 1-х класів. – Тернопіль : Богдан, 2010. – 68 с.

2. *Масол Л.М.* Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія/Л.М.Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.

3. *Масол Л.М.* Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів / Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко. – Х.: Веста; Видавництво "Ранок", 2006. – 256 с.

4. Психология и педагогика художественного творчества : учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М.: Академический проект; Гаудеамус, 2008. – С. 430–435.

5. Система творчих завдань на уроках мистецтва у 1-му класі : посібник для вчителя. – Тернопіль : Богдан, 2010.